

“Situācija Latvijas – Krievijas sarunās/attiecībās”

1. Armijas izvešanas līgums praktiski ir gatavs parakstīšanai. Armijas izvešana faktiski notiek un acīmredzot agrāk vai vēlāk tiks pabeigta – pat tad, ja līgums netiks noslēgts.
2. Gan pirms tam, bet it sevišķi šobrīd galvenais jautājums sarunās par armijas izvešanu (zināmā mērā arī Latvijas - Krievijas attiecībās kopumā) ir Skrundas RLS, kas objektīvi skar Krievijas stratēģiskās drošības intereses. No Latvijas interešu viedokļa šī objekta statuss var izšķirt jautājumu par Latvijas atrašanos vienā vai otrā ģeopolitiskās ietekmes sfērā, būtiski palielināt vai samazināt reālus politiskās šantāžas vai pat agresijas draudus pret Latviju.
3. Saskaņā ar Krievijas militāro doktrīnu vienpusējās darbības, kas vērstas uz RLS funkcionēšanas pārtraukšanu, var izraisīt Latvijas suverenitātei neparedzamas sekas.
4. Reālā situācija ir tāda, ka Skrundas RLS no mums neatkarīgu apstākļu dēļ vēl zināmu laiku paliks Latvijā. Šobrīd ir jāizlemj, vai tas notiks saskaņā ar līgumu, vai bez tā.
5. Kaut gan pēdējā sarunu kārtā ir notikusi zināma viedokļu tuvināšanās un daļēji saskaņots līguma projekts, pēc Krievijas parlamenta vēlēšanām Latvijas - Krievijas sarunas šajā jautājumā ir nonākušas strupceļā.
6. Patlaban Krievija piedāvā parakstīt armijas izvešanas līgumu, Skrundu tajā nepieminot (Čurkina iniciatīva).

Problēmas iespējamie risinājumi

Latvija atsakās runāt par Skrundas RLS paildzinātu pagaidu funkcionēšanu vai izvirza acīm redzami nepieņemamus noteikumus, kā rezultātā netiek noslēgts līgums, bet Skrundas RLS turpina atrasties Latvijā un darboties bez jebkāda tiesiska regulējuma.	Ievērojot Latvijai būtiskākos pamatprincipus, tiek meklēts kompromiss, lai noslēgtu līgumu par Skrundas RLS pagaidu funkcionēšanu.
--	--

Iespējamās sekas no drošības politikas viedokļa

Skrundas RLS nekontrolēta funkcionēšana padara neiespējamu Latvijas tuvošanos rietumvalstīm, to kolektīvās drošības un militārajām institūcijām, izklūšanai no Krievijas ietekmes sfēras. Bez fiksēta RLS pagaidu funkcionēšanas termiņa jaunā Eiropas drošības arhitektūra un rietumvalstu ārpolitika ilgākam laika periodam tiks formulēta ņemot vērā Krievijas vitālās drošības intereses (faktiski – ietekmes sfēru) Latvijā. Latvijai, nerunājot par garantijām, ir ierobežotas iespējas panākt, ka netiek pabeigta jaunā radara celtniecība. Ja tas tiek nodots ekspluatācijā, paredzama Skrundas RLS funkcionēšana apmēram līdz 2030.gadam.	Sakarā ar organizētu KF karaspēka izvešanu mazinās Latvijas drošības atkarība no politiskajiem procesiem (stabilitātes) Krievijā. Latvija netiek (vai tiek mazākā mērā) identificēta ar Krievijas ietekmes zonu (buferi), kas fiksēta Skrundas RLS funkcionēšanas galatermiņa gadījumā atvieglo mūsu tuvošanos rietumiem, jo ir skaidrs RLS statuss un zināms datums, līdz kuram tā atrodas Latvijā.
--	--

Pasaules sabiedrības reakcija, ietekme uz Latvijas starptautisko prestižu

Ir maz ticams, ka pasaules sabiedrība aktīvi atbalstīs Latvijas prasības par Skrundas RLS nekavējošu izvākšanu. Ja esam saņēmuši būtisku atbalstu armijas izvešanas jautājumā, tad praktiski neviena valsts līdz šim nav publiski atbalstījusi mūsu prasību par Skrundas RLS nekavējošu izvākšanu vai pat izdarījusi jebkākus paziņojumus šajā sakarā. Tā kā vairākas valstis (ASV, Zviedrija u.c.) ar kurām Latvijai ir līdz šim bijušas labas partnerattiecības un no kurām esam saņēmuši stingru atbalstu karaspēka izvešanas jautājumā, ir ieteikušas piekrist Skrundas RLS saglabāšanai uz zināmu laiku pēc karaspēka izvešanas, mūsu atteikuma rezultātā kļūs arvien grūtāk uzturēt karaspēka izvešanas internacionalizāciju (ANO, CSCE, NACC) un saglabāt aktīvu minēto valstu atbalstu. Cietīs Latvijas starptautiskais prestižs – pasaules sabiedrība var sākt uzskatīt, ka neesam spējīgi diskutēt un vest sarunas par mūsu valsts vitāliem drošības jautājumiem. Šo apstākli pastiprina fakts, ka Igaunijas valdība ir piekritusi Krievijas piedāvātajam armijas izvešanas gala termiņam – 1994.gada 31.augustam, ar minimālām prasībām attiecībā uz Paldiski reaktoriem. No Krievijas puses gaidāma Latvijas diskreditācijas kampaņa, ko pastiprina arī vēlēšanu rezultātā gaidāmais stingrāks Krievijas ārpolitikas kurss. Jāņem vērā arī tas, kā nākotnē pasliktināsies Latvijas imidžs pēc pilsonības likuma pieņemšanas un pašvaldību vēlēšanām.	Kā mums labvēlīgas rietumvalstis to ir vairākkārt likušas saprast, aktīvs to atbalsts ir gaidāms tikai pēc attiecīgā līguma noslēgšanas, t.i. vērsts uz to, lai KF pildītu savas jau noslēgtā līgumā noteiktās saistības, nevis lai sarunu gaitā pieņemtu tos vai citus Latvijas noteikumus. Skrundas RLS jautājums var iegūt stiprāku starptautisko skanējumu, jo Krievijai ir līgumā noteiktas saistības, kuru pildīšanu var pieprasīt arī citas valstis. Mūsu sabiedrotajiem ir vieglāk (ērtāk) atbalstīt Latviju, iestāties pret Krievijas iespējamo politisko spiedienu. Uzlabojas mūsu kā kooperatīva sarunu partnera starptautiskā reputācija, ko bez kautrēšanās vajadzētu plaši reklamēt. <u>Latvijas sabiedrības reakcija:</u> Gaidāms labējo politisko spēku uzbrukums Valdībai par “tautas interešu nodevību”. Līdz ar izšķiršanos par šo variantu, attiecīgajam Valdības resoram jāveic pasākumus, lai minētos uzbrukumus neitralizētu.
--	---

Laika faktora ietekme uz risinājuma panākšanas iespējamību

Ņemot vērā, ka Krievijas karaspēka izvešana praktiski notiek arī tagad, laikam ritot, aizvien mazāka būs Krievijas ieinteresētība noslēgt jebkādu līgumu par Skrundas RLS vai armijas izvešanu. KF aizsardzības ministrs jau ir paziņojis, ka karaspēks atstās Baltiju nākamajā gadā, bet nenoslēgts galvenais līgums padara Krievijai vieglāku Skrundas RLS turpmāku funkcionēšanu bez jebkādiem “spēles noteikumiem” un kaut viena Latvijai būtiskā principa ievērošanas.	Šobrīd acīm redzot rietumvalstu aktivitāte armijas izvešanas un Skrundas RLS jautājuma risinājuma panākšanas stimulēšanā ir sasniegusi maksimumu. Par to liecina gan tas, ka Latvijas delegācijas vadītājs M.Virsis 4.janvārī ir uzaicināts vizītē pie Zviedrijas premjerministra, gan tas, ka ASV atklāti ir paziņojušas, ka ir jāpanāk vienošanās par RLS funkcionēšanu. Ja līdz šim rietumu nostāja bija labvēlīgāka mums, sarunu neveiksmes gadījumā, tā var mainīties. Pēc pēdējās Krievijas iniciatīvas tieši Krievija tiek uzskatīta par pusi, kura paudusi savu labo gribu. Lai Klintona – Jeļcina tikšanās sagatavošanas periods un pati tikšanās netiek izmantota spiedienam pret mums, bet gan pret Krieviju, nepieciešams vai nu atbalstīt Čurkina iniciatīvu vai nākt klajā ar kādu savu risinājuma variantu. Patlaban “bumba” ir mūsu laukuma pusē, tomēr vēl ir iespēja to pārspēlēt atpakaļ krieviem.
---	--

Iespējamie realizācijas mehānismi

Ja kompromiss Skrundas RLS jautājumā netiek aktīvi meklēts, Latvijai ir divas iespējas: 1) censties noslēgt līgumu par armijas izvešanu, pasaules sabiedrībai pasniedzot to kā Latvijas kompromisu Čurkina iniciatīvas realizācijai un vēlāk mēģinot izmantot līgumu, lai panāktu arī pilnīgu armijas izvešanu (t.i. arī Skrundas RLS izvākšanu), kas ir praktiski nereāli, bet tomēr vairāk nekā nekas. 2) neslēgt galveno līgumu, apzinoties, ka Krievija armiju vienalga izvedīs – Krievijai vispievilcīgākais variants: • tiek uzskatāmi demonstrēta Krievijas labā griba uz neelastīgās un nekooperatīvās Latvijas fona; • nekas neierobežo Krievijas darbības Skrundā, ko pasaules sabiedrība lielākā vai mazākā mērā akceptēs, sakarā ar to, ka RLS skar KF vitālās drošības intereses. Latvija ir spiesta “spēlēt” saskaņā ar Krievijas noteikumiem; • Latvijai nav iespējams izmantot galveno līgumu kā sviru Skrundas jautājuma risināšanai.	Patreizējais līguma projekts Latvijai dod kompromisa iespējas (<i>skat. Pielikumu Nr.1</i>), tāpēc Latvijas puse izsaka gatavību revidēt savu nostāju attiecībā uz saskaņoto līguma projektu par Skrundas RLS. Lai varētu šo modeli realizēt, Latvijas pusei jāpārskata tās nostājas pamatā esošos principus, atdalot svarīgākos no mazāk būtiskajiem. Kompromiss varētu tikt īstenots, nostiprinot savas pozīcijas attiecībā uz svarīgākajiem un Krievijai akceptējamajiem momentiem un saprātīgi piekāpjoties mazsvarīgākajos un Krievijai pievilcīgajos momentos. Pirms atkal sēsties pie sarunu galda, balstoties uz saskaņoto līguma projektu, jātiek skaidrībā, cik un kāda ir kompromisu amplitūda, kuri jautājumi patiešām ir būtiski, un kuros varam atkāpties. Būtu jāierosina jau janvāra sākumā organizēt operatīvu lemttiesīgu pārstāvju tikšanos, lai vēl līdz parlamenta pirmajai sēdei mēģinātu atrisināt šo jautājumu. Gadījumā, ja Krievija, minot jebkuru ieganstu, atsakās runāt par līguma projektu, ir skaidrs, ka arī vēlāk nebūs iespējams parakstīt tādu līgumu, kādu mēs vēlētos. Šajā gadījumā jāapsver iespēja papildināt Čurkina iniciatīvu (t.i. galvenā līguma parakstīšanu, nepieminot tajā Skrundas RLS) ar politiskas deklarācijas parakstīšanu, kurā puses apņemas, vadoties no noteiktiem principiem, zināmā laikā panākt vienošanos Skrundas jautājumā (<i>deklarācijas projekta variantu skat. Pielikumu Nr.2</i>).
---	--

Pielikums Nr. 1

Latvijas puses izvirzītie principi	Krievijas puses reakcija
1. Objekts funkcionē kā civila iestāde (civila apkalpe, Latvijas puse nodrošina apsardzi).	principā piekrīt
2. Līgumā jāfiksē objekta demontāžas pabeigšanas termiņš. Jāprecizē, cik ilgs laiks nepieciešams funkcionēšanai un cik ilgs - demontāžai, maksimāli precīzi definējot demontāžas perioda nosacījumus. Līgumā jāparedz iespējamās sekas gadījumam, ja Krievija neatstāj Skrundas RLS noteiktajā datumā Jaunā radara demontāža jā sāk nekavējoties un līgumā precīzi jānosaka tās beigu termiņš.	jāvienojas
3. Objekta internacionalizācija (internacionāla apkalpe, internacionāla padome un/vai kontroles orgāns).	piekrīt
4. Nepieciešamas starptautiskas garantijas, ka objekts nevarēs kalpot par iegastu jaunām militāri-politiskām vai citām akcijām, kas radītu neprognozējamās sekas Latvijas suverenitātei.	piekrīt
5. Pie līguma parakstīšanas kā novērotāji tiek pieaicināti ārvalstu (piem., ANO Drošības Padomes pastāvīgo locekļu) pārstāvji.	piekrīt
6. Līgumu nedrīkst pagarināt, papildināt vai grozīt.	piekrīt
7. Līgumā tiek noteikts objekta apkalpes locekļu skaits. Attiecībā uz šīm personām tiek piemēroti vispārējie LR vīzu režīma nosacījumi.	piekrīt
8. Objekta starptautiska ekoloģiska ekspertīze un kompensācija vietējiem iedzīvotājiem ir obligāts nosacījums.	piekrīt
9. Līgumā tiek paredzēta nomas maksa par objekta izmantošanu, iespējamās sankcijas par maksājumu nokavēšanu vai kārtība, kas nodrošina, ka maksājumi tiek izdarīti laikā.	jāvienojas
10. Objektā ievedamās un no tā izvedamās kravas netiek apliktas ar nodokļiem un nodevām, tomēr ir pakļautas muitas kontrolei (pārbaudei).	principā piekrīt